

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

BARBARA SKAZA

**Prepoznavanje in razumevanje slovenskih frazemov pri
udeležencih tečaja slovenščine kot drugega/tujega jezika**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

BARBARA SKAZA

**Prepoznavanje in razumevanje slovenskih frazemov pri
udeležencih tečaja slovenščine kot drugi/tuji jezik**

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Erika Kržišnik

Univerzitetni študijski program prve
stopnje: Slovenistika, enodisciplinarno

Ljubljana, 2017

Zahvala

Zahvaljujem se svoji družini, ki me spodbuja in mi finančno pomaga pri študiju. Zahvala gre tudi moji mentorici red. prof. dr. Eriki Kržišnik, ki me je z zanimivimi predavanji in seminarji navdušila nad frazeologijo. Hvala tudi Zavodu ŠOLT, ki mi je omogočil izvedbo anketne raziskave. Ne smem pa pozabiti niti na prijatelje, ki mi stojijo ob strani.

Izvleček

V diplomskem delu se predstavi frazeologijo in njena poimenovanja osnovnih enot ter lastnosti frazemov. Pregleda se učbenik za poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika za nadaljevalno stopnjo učenja. Poskuša se najti prekrivnost oziroma neprekrivnost izbranih frazemov v slovenščini, hrvaščini, srbsščini in makedonščini ter na koncu ob anketi tujih študentov analizirati njihovo prepoznavanje in razumevanje slovenskih frazemov v slovarski obliki in sobesedilu.

Ključne besede: frazeologija, frazemi, slovenščina kot drugi/tuji jezik, razumevanje frazemov, prekrivnost frazemov

Abstract

In this thesis, we present phraseology and its denomination of basic units, as well as the properties of idioms. We examine a textbook for teaching Slovene as a second/foreign language for an intermediate level. We attempt to find overlaps, or a lack thereof, of chosen idioms in the Slovene, Croatian, Serbian and Macedonian languages and, finally, through a survey of foreign students, we analyse their recognition and understanding of Slovene idioms in their lexical form and within context.

Key words: phraseology, idioms, Slovene as a second/foreign language, understanding idioms, overlap of idioms

Kazalo vsebine

IZVLEČEK	5
ABSTRACT	5
1 UVOD	8
2 FRAZEOLOGIJA	9
2.1 FRAZEOLOGIJA KOT JEZIKOSLOVNA VEDA	9
2.2 POIMENOVANJE OSNOVNE ENOTE FRAZELOGIJE	9
2.3 LASTNOSTI FRAZEMOV	10
2.3.1 VEČBESEDNOST ALI NADBESEDNOST	10
2.3.2 STALNOST OBLIKE IN POMENA	10
2.3.3 IDIOMATIČNOST ALI NEIZPELJIVOST POMENA ALI MOTIVIRANOST	11
2.3.4 EKSPRESIVNOST	11
3 UČENJE FRAZEMOV NA TEČAJU SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA ALI TUJEGA JEZIKA	12
4 UČBENIK <i>SLOVENSKA BESEDA V ŽIVO 2</i>	12
4.1 POIMENOVANJE OSNOVNE ENOTE	13
5 RAZISKAVA	17
5.1 CILJI ANKETIRANJA	17
5.2 UDELEŽENCI ANKETIRANJA	17
5.3 FRAZEMI V ANKETI	19
5.3.1 DEFINIRANJE POMENA NOVEJŠIH FRAZEMOV	19
5.3.2 STOPNJA PREKRIVNOSTI FRAZEMOV	24
5.4 IZVEDBA ANKETE	28
5.5 RAZISKAVA	28
5.5.1 REZULTATI ANKETE	28
5.5.2 INTERPRETACIJA REZULTATOV	30
5.6 HIPOTEZE	36
5.7 UGOTOVITVE	36
5.7.1 STOPNJA RAZUMEVANJA FRAZEMOV GLEDE NA OBLIKO FRAZEMA	36
5.7.2 PREPOZNAVANJE IN RAZUMEVANJE FRAZEMOV GLEDE NA PRVI JEZIK ANKETIRANCA	36
5.7.3 NERAZUMEVANJE NOVEJŠIH FRAZEMOV	37

5.8 KOMENTARJI ANKETIRANCEV	38
6 ZAKLJUČEK	38
7 LITERATURA	40
8 VIRI	41

Kazalo tabel

Tabela 1 Prikaz frazemov v vseh treh jezikih.....	27
Tabela 2 Odstotek uspešnosti pri prepoznavanju frazemov glede na materni jezik.....	29
Tabela 3 Rezultati tretje naloge	34
Tabela 4 Odstotki razumevanja frazemov glede na obliko frazema.....	36
Tabela 5 Odstotki razumevanja frazemov glede na prvi jezik anketiranca	37
Tabela 6 Odstotki razumevanja novejših frazemov.....	37

Kazalo grafov

Graf 1 Države, iz katerih prihajajo anketiranci.....	18
Graf 2 Prvi jezik anketirancev	18
Graf 3 Pomeni frazema zmenek na slepo	20
Graf 4 Pomeni frazema žonglirati z besedami.....	21
Graf 5 Pomeni frazema strici iz ozadja.....	22
Graf 6 Pomen frazema pranje denarja	23

Seznam kratic

FRHSJ	Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika
HFR	Hrvatski frazeološki rječnik
LA	prof. dr. Lidija Arizankovska
LD	lastna definicija
MS	Дигитален речник на македонскиот јазик
SSF	Slovar slovenskih frazemov
SSKJ2	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SNB	Slovar novejšega besedja slovenskega jezika

1 Uvod

V tretjem letniku diplomskega študija sem začela poučevati slovenščino kot drugi/tuji jezik.¹ Na tečaju smo kot gradivo uporabljali učbenik in delovni zvezek *Slovenska beseda v živo 2*, v katerem so v rubriki *Preoblečene besede* zelo dobro zajeti slovenski frazemi. To poimenovanje mi je bilo tako zelo zanimivo, da sem se odločila, da bom temu na tečajih namenila več časa. S tem so sovpadala zanimiva predavanja red. prof. dr. Erike Kržišnik, kar me je še dodatno spodbudilo k nastanku tega dela.

Frazeologija je v slovenskem jeziku ves čas prisotna in se je povprečni govorec sploh ne zaveda. Njena osnovna enota poimenovanja so frazemi. To so stalne besedne zveze, ki se od preostalih stalnih besednih zvez ločijo v štirih lastnostih: večbesednost, stalnost oblike in pomena, neizpeljivost pomena in ekspresivnost. Frazemi v govoru ne nastajajo sproti, ampak jih ima govorec spravljene v svojem mentalnem slovarju.

Poučevanje frazemov drugega/tujega jezika ni mačji kašelj. Rojeni govorec slovenščine prejšnji stavek razume brez težav, za tujca pa nima nobenega smisla, ker ne ve, kaj pomeni *mačji kašelj*. In ravno tukaj se pojavijo težave pri učenju. Učeči se se mora naučiti, kaj frazem pomeni, vedeti mora, v kakšni situaciji se ga uporablja, in ne nazadnje ga mora sam tudi pravilno uporabiti.

V teoretičnem delu smo se osredotočili na frazeologijo in njene osnovne enote poimenovanja ter lastnostni frazemov. Na kratko smo prikazali tudi načine poučevanja slovenščine kot drugega/tujega jezika. Na koncu smo prikazali vse rubrike *Preoblečene besede* v že omenjenem učbeniku in pregledali, kako so avtorice poimenovala frazeme.

V drugem delu smo se lotili raziskave prepoznavanja in razumevanja frazemov pri študentih iz držav nekdanje Jugoslavije, ki študirajo v Sloveniji in se hkrati tudi učijo slovenščino kot drugi/tuji jezik. Zanimalo nas je, kako oblika frazema in jezik anketiranca vplivata na prepoznavanje in razumevanje slovenskih frazemov ter ali bodo anketiranci prepoznali in razumeli frazeme novejšega izvora.

---

¹Definiciji drugega in tujega jezika razumem, kot ju jo navedla Ina Ferbežar (1997): "/Drugi jezik/ je jezik, ki se ga posameznik uči/nauči poleg prvega (ali za njim), lahko v šoli, predvsem pa (tudi) iz okolja; je uradni jezik in jezik javnega življenja neke dežele, človek pa se ga nauči zaradi komunikacijskih potreb; /.../ Tuji jezik je neprvi jezik, ki se ga posameznik uči/nauči v šoli in ima v neki deželi zares status tujega jezika (ni sredstvo sporazumevanja)."

Naredili smo tudi kratko anketo med maternimi govorci slovenščine, da smo lahko lažje definirali pomen novejših frazemov.

Za tem smo predstavili (ne)prekrivnost slovenskih frazemov s hrvaškimi, srbskimi in makedonskimi ter prikazali rezultate analize.

2 Frazeologija

2.1 FRAZELOGIJA KOT JEZIKOSLOVNA VEDA

Frazeologija je jezikoslovna disciplina o frazeoloških enotah, predstavlja pa tudi zbir vseh frazeoloških enot. Obravnavamo jo lahko v širšem ali ožjem smislu. K prvemu spada vse gradivo, ki temelji na stalnih besednih zvezah vseh tipov, v drugem pa stalne besedne zveze zahtevajo tudi nemotiviranost frazeološkega pomena.

2.2 POIMENOVANJE OSNOVNE ENOTE FRAZELOGIJE

V jezikoslovni terminologiji za poimenovanje osnovne enote frazeologije najdemo kar nekaj izrazov. Josip Pavlica je leta 1960 osnovno enoto poimenoval **fraza**, a se je Toporišiču, ki je o tem prvič pisal leta (1973/74) v članku *K izrazju in tipologiji slovenske frazeologije*, ta termin zdel neterminološki, zato ga je sam poimenoval **frazeologem**, ki "je tako besedna zveza s strukturo S (S = stavek, ali več stavkov v okviru zloženega stavka) kakor tudi s strukturo dela prostega stavka (simbolizacija S/x , pri čemer je x nefrazeološki del strukture S)". Strukture s stavkom (tip *Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima*) je poimenoval rečenica, preostale (tip *na vse kriplje*) pa reklo. Rečenice dalje loči na pregovore, reke, izreke in prilike.

Erika Kržišnik od leta 1994 govori o **frazemu**, ki je glede na sistemsko končnico *-em* na isti ravni kot npr. fonem, morfem, leksem. Za osnovno enoto frazeologije v ožjem smislu Polona Gantar uporablja izraz **frazeološka enota**, navaja pa tudi izraza frazem in **stalna besedna zveza**.

Poleg naštetih izrazov poznamo tudi poimenovanje **idiom**, ki se uporablja predvsem v angleškojezičnem jezikoslovju, kjer meje med besedami niso tako jasne kot v slovanskih jezikih, vendar ga tudi pri nas ne smemo kar zanemariti. Oba korena za poimenovanje osnovne enote frazeologije, *fraz-* in *idiom-*, izhajata iz latinščine. Erika Kržišnik v prispevku *Idiomatska beseda ali frazeološka enota* iz leta 2010 piše, »da *fraz-* izpostavlja način povedanega v smislu 's katerimi **izrazi**', *idiom-* pa v smislu 's kakšnimi **posebnimi, nenavadnimi pomeni**'«. Lahko torej rečemo, da je v prvem bistvo opazovanja izraz oz. oblika, v drugem pa pomen.

V delu bomo govorili o frazeologiji v ožjem smislu, za osnovno enoto pa bomo uporabljali izraz frazem.

2.3 LASTNOSTI FRAZEMOV

Frazemi se od drugih jezikovnih enot ločijo v štirih lastnostih, in sicer: večbesednost, stalnost, idiomatičnost in ekspresivnost.

2.3.1 Večbesednost ali nadbesednost

Večbesednost je lastnost, ki razmeji frazeme in stalne besedne zveze od besed. Mejo med besedo in besedno zvezo predstavljajo t. i. **minimalni frazemi**. To so frazemi s samostalniško (*čez glavo*), pridevniško (*brez nadaljnjega*), prislovno (*za vedno*) ali glagolsko (*ušpičiti jih*) jedrno sestavino (Saša Babič 2008: 52).

2.3.2 Stalnost oblike in pomena

Frazemi so stalne zveze besed, pri katerih sestavin ne moremo poljubno spreminjati, saj sta ustaljena tako njihova oblika kot tudi pomen. Namesto *biti v rožicah* ne moremo reči *biti v cvetlicah*, obstajajo pa frazemske variante, pri katerih lahko zamenjamo sestavino frazema, vendar se mora pomen ohraniti, npr. *od glave do peta – od pet do glave*.

2.3.3 Idiomatičnost ali neizpeljivost pomena ali motiviranost

Idiomatičnost pomeni, da pomena frazema ne moremo razbrati iz pomenov njegovih sestavin. Glede na stopnjo neizpeljivosti oz. idiomatičnosti pomena frazema na podlagi pomena njegovih posameznih slovarskih sestavin ločimo **sestave**, **skupe**, **sklope** in **zrasleke**. Pri prvih je pomen frazema »enak vsoti pomenov posameznih njegovih sestavin« (Toporišič 1973/74: 275). Primer: *osnovna šola*. Pri skupih imajo »posamezne besede čisto poseben, enkratni pomen« (Toporišič 1973/74: 275), npr. *kriva prisega*. Sklopi so frazemi »s prenesenim pomenom« (Toporišič 1973/74: 275), npr. *zavihati si rokave*, kar po SSF pomeni z vnemo, prizadevnostjo (začeti) delati. »Zrasleki pa so stalne zveze, katerih pomena niti približno ne moremo uganiti iz besed, ki ga tvorijo« (Toporišič 1973/74: 276), npr. *iti rakom žvižgat*, kar po SSF pomeni biti zaman, brez uspeha; propasti; umreti, ubiti se.

Pomen frazema torej »ni motiviran iz seštevka pomenov /njegovih/ sestavin. To pomensko lastnost označujemo kot **frazeološki pomen**« (Jakop 2005: 41).

Pojavlja se tudi poimenovanje **preneseni pomen** celotne besedne zveze, ki pa velja le za sklopovske frazeme. Besedna zveza *nastaviti zanko* ima kot prosta »slovarsko docela predvidljiv pomen, ki pa je različen od frazeološkega«. Gre za metaforične frazeme (Toporišič 1973/74: 275).

2.3.4 Ekspresivnost

Ekspresivnost je pomenska lastnost frazemov. Vse stalne besedne zveze imajo **denotativni pomen**, frazeme pa od njih loči **konotativni pomen**. Z njim vzpostavljamo neko čustveno razmerje do tistega, kar je s frazemom poimenovano (predmetnost, pojmovnost, dejanje, stanje, lastnost itd.). Glede na stopnjo ekspresivnosti frazeologijo delimo na jedrni in obrobni del, pri čemer so v jedrnem delu idiomatične stalne besedne zveze z ekspresivnostjo, v obrobem delu pa brez nje.

3 Učenje frazemov na tečaju slovenščine kot drugega ali tujega jezika

Učenje frazemov predstavlja težji del učenja tujega jezika. Učeči se si jih mora najprej zapomniti in se jih naučiti, potem pa jih mora glede na določeno situacijo pravilno uporabljati (Rigler Šilc 2008: 43). Poznamo dva načina učenja, ki ga je predstavila Erika Kržišnik v prispevku *Frazeologija pri pouku slovenščine kot tujega jezika* (1998): **nesistematično**, pri katerem poleg drugih prvin obravnave obsega tudi frazeologijo, in **sistematično**, pri katerem je ciljni predmet frazeologija, to pa dalje delimo na sistemsko in besedilno. Sistemsko učenje »je učenje dela oz. delov frazeološkega sistema nekega jezika« (Kržišnik 1998: 31), besedilno učenje pa »je učenje frazemov v sobesedilu. Pri tem ne mislimo le minimalnega sobesedila, ki ga predstavljajo sestavine frazema in zunajfrazemska (vezljivostna) določila /.../, ampak najmanj na obseg zadostnega sobesedila, ki mora poleg zunajfrazemskih določil vsebovati vse pomensko in pragmatično pričakovane prvine (najbolj tipična realizacija)« (Križnik 1998: 33).

4 Učbenik *Slovenska beseda v živo 2*

Na Zavodu ŠOLT, kjer poučujem slovenščino kot drugi/tuji jezik, za doseganje ravni B2² po SEJO³ uporabljamo učbenik *Slovenska beseda v živo 2*. Tečaj se izvaja dvakrat na teden po dve šolski uri, skupaj 30 ur. V tem času predelamo približno polovico učbenika, večina tečajnikov pa se odloči za nadaljevanje učenja slovenščine, zato po dveh tečajih (60 ur) predelamo celotno gradivo. V njem so frazemi poimenovani z izrazom **preoblečene besede**. Ta rubrika vsebuje več frazemov, v enoti pa se lahko pojavijo večkrat.

---

²Raven, ki so jo po koncu tečaja dosegli študentje, ki so sodelovali v moji raziskavi.

³Skupni evropski jezikovni okvir.

4.1 POIMENOVANJE OSNOVNE ENOTE

Pregled vseh rubrik Preoblečene besede, ki se pojavijo v celotnem učbeniku:

1. Enota 1, str. 7:

Kako še kaj zanimivega povemo o ljudeh?

Ali poznate koga, ki ...

- **ima** slovnico v **malem prstu**?
- **je z vsemi žavbami namazan**?
- vas nikoli ne **pusti na cedilu**?
- **je malo čez les**?

2. Enota 1, str. 11:

Včasih se vam bodo Slovenci zaradi napak smejali. Nič hudega. Nasmejte se še vi.

- **Smeh je pol zdravja.**
- **Na napakah se učimo.**
- **Vsak začetek je težek.**

3. Enota 2, str. 25:

Kaj pomeni?

- Gost **je vihal nos nad** hrano.
- Natararju **smo povedali v obraz**, kaj nam ni bilo všeč.

4. Enota 3, str. 35:

Ali poznate koga, ki

- **živi na koruzi**?
- je **mamin sinček**?
- **je copata**?

Ali veste, kaj pomeni ...

- **skočiti čez plot**?
- **zmešati komu glavo**?

Kdo je **glava družine**?

Kdo v vaši družini **nosi hlače**?

5. Enota 4, str. 49:

Zamenjajte označene besede z drugimi, tako da ohranite pomen, in dokončajte zgodbo.

»Prejšnjo nedeljo smo se s prijatelji odpravili na piknik. Avto smo pustili nekje sredi gozda, **bog** za **hrbtom**, in šli naprej peš. **Imeli smo krompir**, saj smo takoj našli lep prostor. Začeli smo peči čevapčiče, piti pivo in klepetati ... Potem pa smo kar naenkrat zagledali velikega medveda: **srce nam je padlo v hlače** in ...«

6. Enota 4, str. 53:

Kaj to pomeni? Ali govorimo o hobijih? Povežite z ustrezno sliko.⁴

- **Šel je po gobe.**
- **Vse meče v en koš.**
- **Vse je splavalo po vodi.**

7. Enota 5, str. 61:

Kaj pomenijo naslednji pregovori, izreki?

- **Kar se Janezek nauči, to Janez zna.**
- **Človek se celo življenje uči.**
- **Kolikor znaš, toliko veljaš.**

8. Enota 5, str. 66:

Tudi to so nasveti:

- **Brez muje se še čevljev ne obuče.**
- **Za dežjem vedno posije sonce.**
- **Ne vrzi puške v koruzo!**

Ali uganete, kaj pomenijo?

9. Enota 5, str. 74:

Odgovorite.

- Ali ste imeli kdaj v življenju občutek, da ste zmagali **na celi črti**?
- Ali se vam je kdaj zgodilo, da **vam je vse letelo iz rok**?
- Ali se vam je kdaj zgodilo, da niste mogli **iz sebe spraviti niti besede**?

---

⁴Tri slike: gospod, ki hodi s košaro, polno gob, v ozadju pa je grob; v ospredju je košarkar, ki meče žogo na koš, v ozadju pa moški, ki nosi različne predmete na kup; zgoraj je prikazan splav na vodi, spodaj pa raztrgan načrt ladje.

10. Enota 6, str. 75:

Katere od sličic⁵ bi povezali z naslednjimi frazemi:

- **velika živina**
- **delati kot črna živina**
- **vreči koga na cesto**

11. Enota 6, str. 80:

Še nekaj nasvetov, če iščete novo službo:

- Na razgovoru ne **mlatite prazne slame**.
- Ne **držite se kot mila jera**.
- Prošnje ne pišite **z levo roko**.
- Ne pokažite, da vam je kariera **deveta briga**.

12. Enota 7, str. 89:

Nasveti naših babic:

- **Zajtrkuj kot kralj, kosi kot meščan, večerjaj kot berač.**
- **Jeza škoduje lepoti.**
- **Spanec je boljši kot žganec.**

13. Enota 7, str. 94:

Ugotovite, katera dva frazema govorita o tem, kaj za zdravje ni dobro:

- **kaditi kot Turek**
- **imeti maslo na glavi**
- **imeti dolge prste**
- **dajati ga na zob**

14. Enota 7, str. 95:

Poimenovanja za dele telesa se zelo pogosto pojavljajo v frazemih. Poiščite pomene naslednjih:

- **pogledati komu skozi prste**
- **iti komu na živce**
- **iti komu na roke**

Poiščite še druge frazeme s poimenovanji za dele človeškega telesa. Pomagajte si s slovarjem.

---

⁵Prikazanih je osem sličic: učitelj, ki piše na tablo; direktor/šef; kmet, ki je uspešno sklenil posel; tri ženske, ki sedijo za mizo, pijejo kavo in se pogovarjajo; moški, ki seka drva; moški, ki klesa velik kamen; rudar, ki je bil odpuščen; dva brezposelna moška/berača.

15. Enota 8, str. 103:

Povežite.

1. Življenje s sostanovalcem ni **mačji kašelj**.   ○ Moj sostanovalec me jezi in dela zelo nervoznega.
2. **S sostanovalcem sva se hitro ujela**.   ○ Življenje s sostanovalcem ni enostavno.
3. Moj sostanovalec **me spravlja ob živce**.   ○ S sostanovalcem sva se hitro dobro razumela.

16. Enota 8, str. 108:

- Kaj je **jekleni konjiček**?
- Kdo so **nedeljski vozniki**?
- Kdo so **kifeljci** (pog.)?

17. Enota 9, str. 122:

Tudi besede iz narave se pojavljajo v prenesenih pomenih. Kaj pomenijo naslednje povedi?

- Tvoja skrb za okolje je **kot kaplja v morje**.
- **Živel je kot ptiček na veji**.
- Midva **nisva skupaj krav pasla**.
- Ne **kuj** ga v zvezde.

Avtorice se kar devetkrat izognejo poimenovanju osnovne enote frazeologije, **frazem** jo poimenujejo trikrat, trikrat ji rečejo tudi **nasvet**, po enkrat pa **pregovor**, **izrek** in **preneseni pomen**.

V primerih, v katerih se izognejo poimenovanju, zajamejo tako frazeme kot tudi pregovore. Pri poimenovanju *frazemi* so ti navedeni samo v slovarski obliki. Pod *nasvete* so avtorice vključile tako frazeme kot tudi pregovore, čeprav bi bilo pomensko bolj smotno, da bi bili tukaj navedeni samo pregovori. Pri nalogi, kjer je treba ugotoviti pomen *pregovorov*, *izrekov*, so navedeni frazemi s stavčno strukturo. V zadnji nalogi govorijo o *prenesenem pomenu*, pravilno pa bi bilo, da bi govorile o frazeološkem pomenu.

V delovnem zvezku *Slovenska beseda v živo 2* so tudi naloge za utrjevanje prepoznavanja, razumevanja in rabe frazemov. Naloge so različnega tipa, npr. poveži, dopolni, kaj to pomeni. Preverjajo prepoznavanje tako slovarske oblike kot tudi pomen in rabo frazema.

5 Raziskava

5.1 CILJI ANKETIRANJA

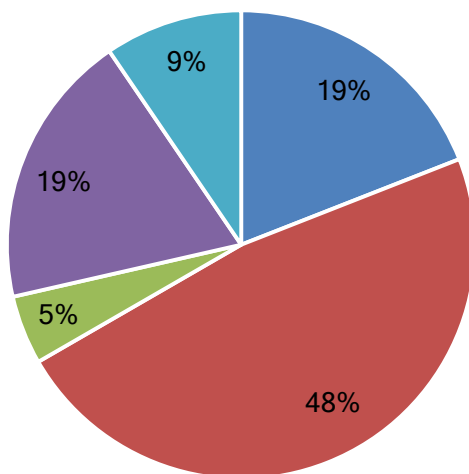
Zanima nas, kako dobro razumejo frazeme tujci iz držav nekdanje Jugoslavije, ki se učijo slovenščino kot drugi ali tuji jezik. V anketi so nekateri frazemi podani v slovarski obliki, nekateri pa v sobesedilu, zato bi radi ugotovili tudi, ali morda raba frazema v sobesedilu vpliva na razumevanje. Pozorni bomo tudi na razliko pri prepoznavanju starejših in novejših slovenskih frazemov ter na njihovo prekrivnost s prvim jezikom anketiranca.

5.2 UDELEŽENCI ANKETIRANJA

Anketirali smo udeležence tečaja slovenščine kot drugega/tujega jezika na Zavodu ŠOLT. V anonimni anketi je prostovoljno sodelovalo 21 tečajnikov – 15 študentk in šest študentov. Štirje prihajajo s Hrvaške, deset iz Makedonije, eden iz Srbije, štirje iz Bosne in Hercegovine ter dva iz Črne gore. Štirim je prvi jezik hrvaščina, šestim srbščina, enajstim pa makedonščina, vendar tudi ti znajo hrvaško in/ali srbsko. Stari so od 19 do 29 let, v Slovenijo pa so nekateri prišli pred enim mesecem, nekateri pa so tukaj že več kot dve leti.

Države, iz katerih prihajajo tečajniki

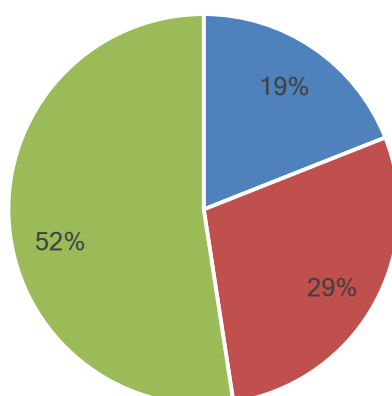
■ Hrvaška ■ Makedonija ■ Srbija ■ Bosna in Hercegovina ■ Črna gora

Graf 1: Države, iz katerih prihajajo anketiranci

Prvi jezik anketirancev

■ hrvaščina ■ srbščina ■ makedonščina

Graf 2: Prvi jezik anketirancev

Zanimivo je, da so vsi razen Makedoncev zapisali, da je njihov prvi jezik ali srbščina ali hrvaščina, ne pa npr. črnogorščina.⁶ Za natančnejšo analizo bi se morali pozanimati, iz katerega dela države prihajajo in kateri je materni jezik staršev.

5.3 FRAZEMI V ANKETI

V anketi je 21 frazemov: *imeti dolge prste*, *imeti kaj v malem prstu*, *imeti maslo na glavi*, *povedati v obraz komu kaj*, *srce pade v hlače komu*, *iti na živce komu*, *dati ga na zob*, *vihati [svoj] nos [nad kom/čim]*, *zmešati glavo komu*, *z levo roko*, *pogledati skozi prste komu*, *spraviti koga ob živce*, *leteti iz rok komu kaj*, *zmenek na slepo*, *iti na roko komu*, *ne imeti dlake na jeziku*, *dati roko v ogenj za koga/kaj*, *žonglirati z besedami*, *pomesti pod preprogo kaj*, *strici iz ozadja in pranje denarja*. Nekateri izmed teh frazemov se pojavijo v učbeniku *Slovenska beseda v živo 2*, nekatere pa sem dodala sama.

5.3.1 Definiranje pomena novejših frazemov

Pomene novejših frazemov smo definirali sami, ker jih v *Slovarju slovenskih frazemov* še ni. Naredili smo spletno anketo, ki je vsebovala štiri frazeme, in sicer *zmenek na slepo*, *žonglirati z besedami*, *strici iz ozadja* in *pranje denarja*. V anketiranju je sodelovalo 30 maternih govorcev slovenščine.

5.3.1.1 Frazem *zmenek na slepo*

Frazem *zmenek na slepo* je 80 odstotkov ljudi definiralo kot *zmenek*, na katerega gresta partnerja, ki se prej osebno še ne poznata in se prvič vidita, svoje kontakte pa sta dobila na družbenih omrežjih ali prek prijateljev.

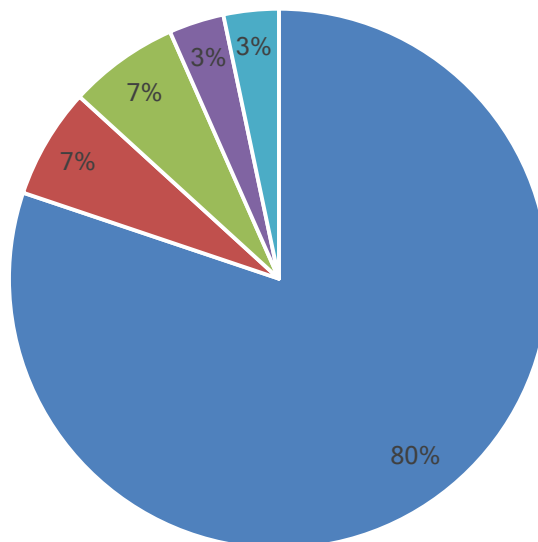
Dva anketiranca sta zapisala, da gre za spontan, nenačrtovan *zmenek*, druga dva sta zapisala, da gre za *zmenek*, na katerem se partnerja ne poznata in se še nikoli nista videla, sta torej popolna neznanca. Ena oseba ga je definirala kot *zmenek*, na katerem se spoznata dva partnerja, ki sta se že dolgo časa pogovarjala prek družbenih omrežij in sta se zaljubila, še preden sta se videla v živo. En odgovor pa je bil neveljaven.

---

⁶V raziskavi smo tako analizirali samo tri jezike: hrvaščino, srbščino in makedonščino.

Zmenek na slepo

- zmenek, na katerega gresta partnerja, ki se prej osebno še ne poznata in se prvič vidita, svoje kontakte pa sta dobila na družbenih omrežjih ali prek prijateljev
- spontan, nenačrtovan zmenek
- zmenek, na katerem se partnerja ne poznata in se še nikoli nista videla
- zmenek, na katerem se spoznata dva partnerja, ki sta se že dolgo časa pogovarjala prek družbenih omrežij in sta se zaljubila, še preden sta se videla v živo
- neveljaven odgovor

Graf 3: Pomeni frazema zmenek na slepo

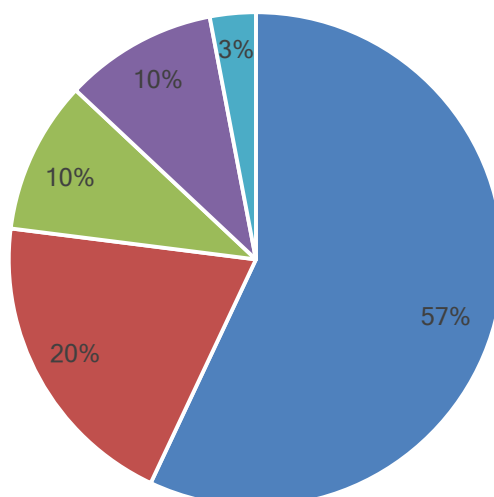
Naša definicija: prvi zmenek dveh neznancev.

5.3.1.2 Frazem žonglirati z besedami

17 Slovincem to pomeni, da zna nekdo spretno uporabljati in/ali obračati besede in/ali opletati z njimi. Šest anketirancev pod tem frazemom razume dobrega govornika, ki zna dobro uporabljati besede in ima dobre retorične sposobnosti. Trije anketiranci so *žonglirati z besedami* definirali kot manipulacijo. Prav tako trije so ga definirali kot previdno uporabljati oz. izbirati besede, eden pa je zapisal težko razumeti nekoga.

Žonglirati z besedami

- znati spretno uporabljati in/ali obračati besede in/ali opletati z njimi
- dober govornik, ki zna dobro uporabljati besede in ima dobre retorične sposobnosti
- manipulacija
- previdno uporabljati oz. izbirati besede
- težko razumeti nekoga

Graf 4: Pomeni frazema žonglirati z besedami

Naša definicija: govoriti z dobrimi retoričnimi sposobnostmi.

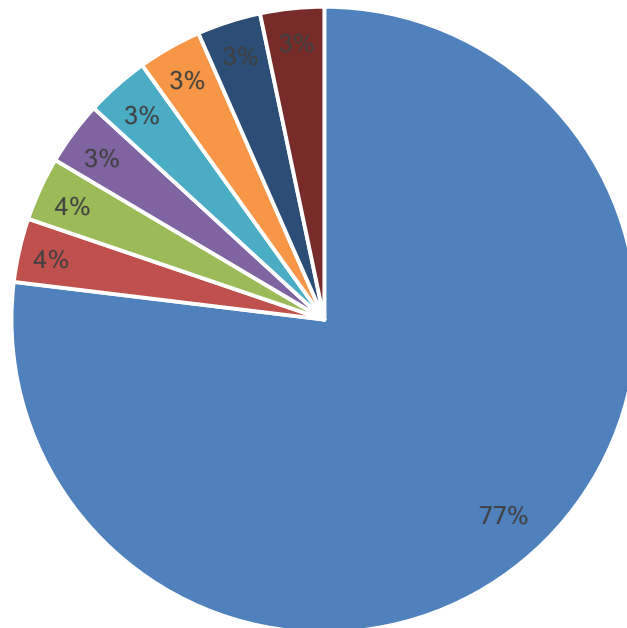
5.3.1.3 Frazem strici iz ozadja⁷

Posplošena definicija 23 anketirancev je, da frazem *strici iz ozadja* pomeni javnosti anonimne ljudi, ki posredno vplivajo in/ali imajo nadzor nad (političnim ali katerim drugim) dogajanjem oz. ga vodijo. Po en odgovor so naslednje definicije: nepravilni politiki, katerih negativnih dejanj v javnosti ni izraženih, nekdo, ki stoji za nekom in mu pomaga, ljudje, ki v situaciji niso omenjeni poimensko, lobi, starejši ljudje z močjo in vplivom na več pomembnih položajih, ljudje, ki ubogajo ukaze in niso znani v družbi. En odgovor je bil neveljaven.

⁷Frazem je že v SSKJ2: kdor prikrito, skrito odloča o vsem pomembnem.

Strici iz ozadja

- javnosti anonimni ljude, ki posredno vplivajo in/ali imajo nadzor nad (političnim ali katerim drugim) dogajanjem oz. ga vodijo
- nepravilni politiki, katerih negativnih dejanj v javnosti ni izraženih
- nekdo, ki stoji za nekom in mu pomaga
- ljudje, ki v situaciji niso omenjeni poimensko
- lobi
- starejši ljudje z močjo in vplivom na več pomembnih položajih
- ljudje, ki ubogajo ukaze in niso znani v družbi
- neveljaven odgovor

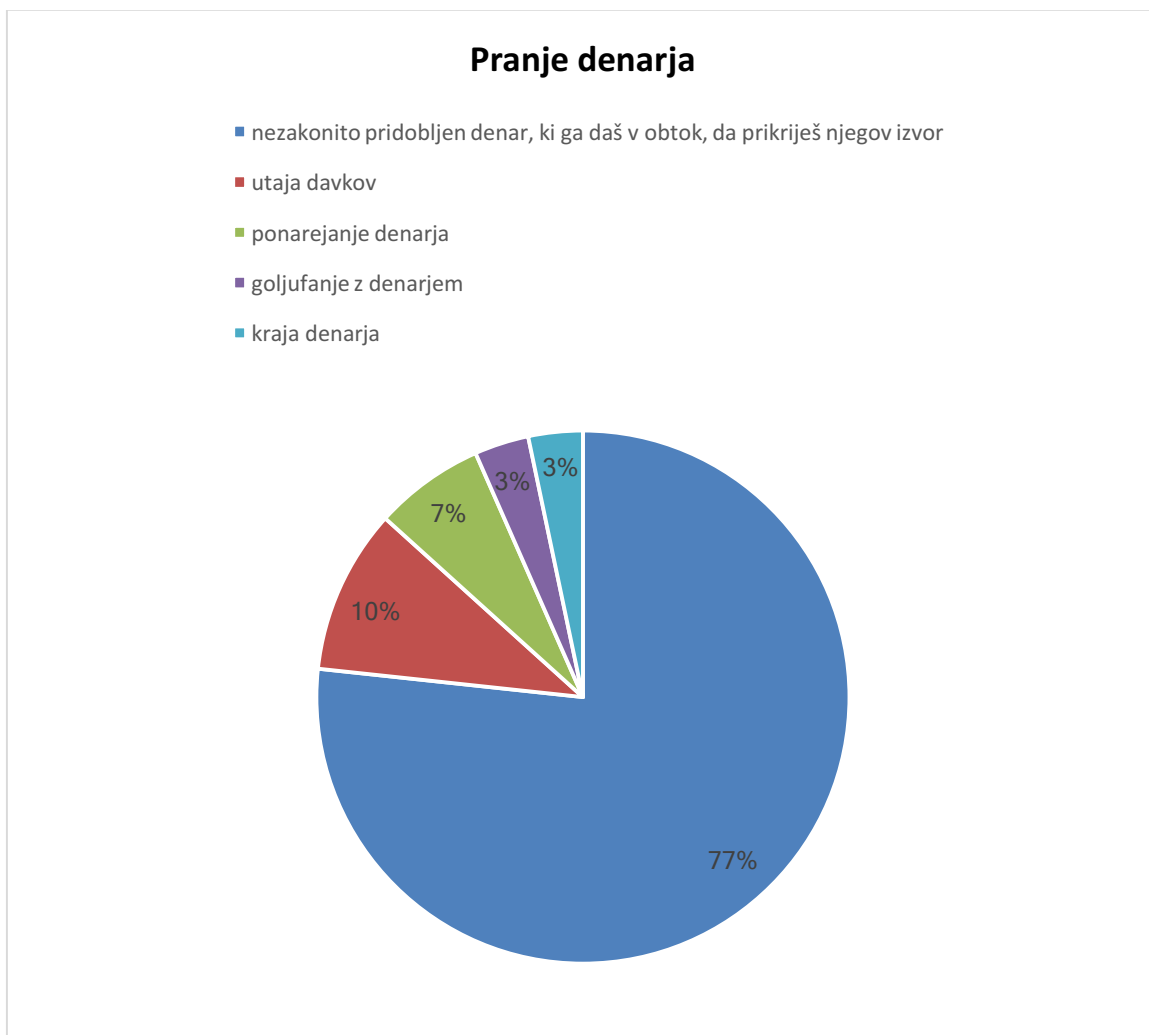

Graf 5: Pomeni frazema strici iz ozadja

Naša definicija: ljudje, ki na prikrit način vplivajo na dogajanje.

5.3.1.4 Frazem pranje denarja⁸

23 udeležencev anketiranja je frazem *pranje denarja* definiralo tako: nezakonito pridobljen denar, ki ga daš v obtok, da prikriješ njegov izvor. Trije so zapisali, da gre za utajo davkov. Dva pod *pranje denarja* razumeta ponarejanje denarja, po en pa goljufanje z denarjem in kraja denarja.

Graf 6: Pomen frazema pranje denarja

Naša definicija: nezakonit obtok denarja z namenom prikritja njegovega izvora.

⁸Frazem je v SNB: spravljanje nelegalno pridobljenega denarja v legalni obtok z namenom zbrisati njegov izvor.

5.3.2 Stopnja prekrivnosti frazemov

Preden gremo na hipoteze in analizo anket, je treba pogledati še, kateri izbrani frazemi so prekrivni z jeziki anketirancev in kateri niso. Prekrivnost (ekvivalenca) frazemov pomeni, da imajo frazemi v drugih jezikih »enako strukturo (skladenjsko in oblikoslovno) ter pomen (denotacijo in konotacijo) ali pa kažejo zelo majhna odstopanja v primerjavi s frazemom v slovenskem jeziku /.../« (Rigler Šilc 2008: 83).

To si pogledjmo kar v tabeli na naslednjih straneh:

SLOVENSKO	POMEN	HRVAŠKO	SRBSKO	MAKEDONSKO
<i>imeti dolge prste</i>	krasti (SSF)	<i>imati duge prste</i> (HFR)	<i>imati dugačke prste</i> (FRHSJ)	<i>има замешано прст(и) во таа работа</i> (MS)
<i>imeti kaj v malem prstu</i>	dobro znati, poznati kaj (SSF)	<i>imati u malom prstu što</i> (HFR)	<i>imati što u malom prstu</i> (FRHSJ)	<i>го има во мал прст</i> (MS)
<i>imeti maslo na glavi</i>	ne biti nedolžen, napraviti prekrške, prestopke (SSF)	<i>imati putra (masla) na glavi</i> (HFR)	<i>imati putra na glavi</i> (FRHSJ)	<i>има мува на капата</i> (LA)
<i>povedati v obraz komu kaj</i>	izraziti, navadno ogorčenje, jezo, neposredno povzročitelju (SSF)	<i>reći/govoriti u lice komu što</i> (HFR)	<i>reći u lice</i> (FRHSJ)	<i>каже (некому) в лице</i> (MS)
<i>srce pade v hlače komu</i>	kdo se zboji, izgubi pogum (SSF)	<i>srce je sišlo u pete komu</i> (HFR)	<i>srce je (sotji) komu u peti</i> (FRHSJ)	<i>срцето му се преврне</i> (LA)
<i>iti na živce komu</i>	dražiti, povzročati nejevoljo (SSF)	<i>ići na živce (nerve) komu</i> (HFR)	<i>ići komu na živce</i> (FRHSJ)	<i>оди на нерви</i> (MS)
<i>dati ga na zob</i>	spiti alkoholno pijačo (SSF)	/	/	/
<i>vihati [svoj] nos [nad kom/čim]</i>	izražati nezadovoljstvo, nesoglašanje (SSF)	/	/	/
<i>zmešati glavo komu</i>	povzročiti, da kdo nima urejenih, pravih misli, predstav (SSF)	<i>zavrtjeti glavom (glavu) komu</i> (HFR)	<i>zavrtjeti komu glavom (glavu)</i> (FRHSJ)	<i>му ја полни главата</i> (LA)

<i>z levo roko</i>	1. z lahkoto, brez težav 2. manj zavzeto, manj resno, lahkotno (SSF)	<i>lijevom rukom</i> (HFR)	<i>levom rukom</i> (FRHSJ)	/
<i>pogledati skozi prste komu</i>	biti popustljiv, prizanesljiv do napak, pomanjkljivosti koga (SSF)	<i>pogledati/gledati (progledati) kroz prste komu</i> (HFR)	<i>progledati komu kroz prste</i> (FRHSJ)	<i>погледне/гледа (некому) низ прсти</i> (MS)
<i>spraviti koga ob živce</i>	narediti, doseči, da se razburi (SSF)	<i>izbaciti/izbacivati iz ravnoteže (takta) koga</i> (HFR)	<i>izbaciti iz takta</i> (FRHSJ)	<i>извади (некого) од такт</i> (LA)
<i>leteti iz rok komu kaj</i>	biti neroden (LD)	<i>ispuštati/ispustiti što iz ruke (iz ruku)</i> (FRHSJ)	<i>ispuštati/ispustiti što iz ruke (iz ruku)</i> (FRHSJ)	<i>не му оди од рака</i> (LA)
<i>zmenek na slepo</i>	prvi zmenek dveh neznancev (LD)	/	/	<i>состанок на слепо</i> (MS)
<i>iti na roko komu</i>	delati za koga, kot želi, pomagati komu (SSF)	<i>ići na ruku komu, čemu</i> (HFR)	<i>ići na ruku</i> (FRHSJ)	<i>подаде рака некому</i> (MS)
<i>ne imeti dlake na jeziku</i>	odkrito, naravnost, brez olepševanja povedati svoje mnenje (SSF)	<i>nemati dlake na jeziku</i> (HFR)	<i>nemati dlake na jeziku</i> (FRHSJ)	<i>нема влакна на јазикот</i> (MS)
<i>dati roko v ogenj za koga/kaj</i>	1. biti prepričan, da je kdo pošten, sposoben 2. biti prepričan, da je kaj	<i>dati/davati ruku u vatru [za koga, za što]</i> (HFR)	<i>dati (metati) ruku u vatru</i> (FRHSJ)	<i>става рака в оган за некого</i> (MS)

	kakovostno, resnično, zanesljivo (SSF)			
<i>žonglirati z besedami</i>	govoriti z dobrimi retoričnimi sposobnostmi (LD)	/	/	<i>се игра со зборови (Ms)</i>
<i>pomesti pod preprogo kaj</i>	skriti, prikriti, ignorirati kaj praviloma negativnega; ne narediti česa, ne ukrepati (SSF)	<i>gurnuti/gurati (staviti/stavljati) pod tepih što (HFR)</i>	<i>staviti/stavljati pod tepih što (FRHSJ)</i>	<i>скрие/става под тепих нешто (MS)</i>
<i>strici iz ozadja</i>	ljudje, ki na prikrit način vplivajo na dogajanje (LD)	/	/	<i>пријатели во позадина/во сенка (MS)</i>
<i>pranje denarja</i>	nezakonit obtok denarja z namenom prikritja njegova izvora (LD)	/	/	<i>перење на пари (MS)</i>

Tabela 1: Prikaz frazemov v vseh treh jezikih

Iz tabele lahko razberemo, da je veliko frazemov prekrivnih s slovenščino. Hrvaški in srbski jezik imata vsak po 15 prekrivnih frazemov, makedonščina pa 18. Treba je opozoriti na dejstvo, da novejših frazemov v hrvaškem in srbskem slovarju nisem našla, kar pa ne pomeni, da jih nimajo, saj so tečajniki, kot bomo videli, poznali frazema *pranje denarja* in *zmenek na slepo*. Pri novejših frazemih v makedonščini nam je pomagala prof. dr. Lidija Arizankovska.

Treba je tudi poudariti, da če so frazemi neprekrivni oz. jih tuji jezik ne pozna, še ne pomeni, da jih anketiranci ne bodo prepoznali in razumeli. Zavedati se je treba, da so v anketi sodelovali študenti, ki vsa predavanja na fakultetah poslušajo v slovenščini in so slovenskemu jeziku ves čas izpostavljeni, zato je velika verjetnost, da so večino teh frazemov že slišali v rabi. Gre tudi za razgledane ljudi, ki znajo poleg maternega še vsaj dva tuja jezika.

5.4 IZVEDBA ANKETE

Študentom tečaja smo razdelili ankete in jim podali navodila za posamezno nalogo. Za reševanje so imeli toliko časa, kolikor so ga potrebovali, zahtevali pa smo, da si med sabo ne pomagajo, saj smo želeli, da bi bili rezultati čim bolj resnični.

5.5 RAZISKAVA

5.5.1 Rezultati ankete

V tabeli so prikazani odstotki uspešnosti pri posameznem frazemu glede na jezik, ki ga anketiranec govori.

	HRVAŠKO GOVOREČI [%]	SRBSKO GOVOREČI [%]	MAKEDONSKO GOVOREČI [%]
<i>imeti dolge prste</i>	100	100	100
<i>imeti v malem prstu</i>	100	100	100
<i>imeti maslo na glavi</i>	100	100	100
<i>povedati v obraz komu kaj</i>	75	84	100
<i>srce pade v hlače komu</i>	50	50	64
<i>iti na živce komu</i>	100	100	100

<i>dati ga na zob</i>	0	0	0
<i>vihati [svoj] nos [nad kom/čim]</i>	75	100	82
<i>zmešati glavo komu</i>	100	100	100
<i>z levo roko</i>	100	100	100
<i>pogledati komu skozi prste</i>	100	100	100
<i>spraviti koga ob živce</i>	75	67	82
<i>leteti iz rok komu kaj</i>	75	67	55
<i>zmenek na slepo</i>	100	100	100
<i>iti na roko komu</i>	100	100	100
<i>ne imeti dlake na jeziku</i>	100	83	91
<i>dati roko v ogenj za koga/kaj</i>	100	100	73
<i>žonglirati z besedami</i>	50	33	18
<i>pomesti pod preprogo kaj</i>	100	100	100
<i>strici iz ozadja</i>	50	16	0
<i>pranje denarja</i>	100	100	100

Tabela 2: Odstotek uspešnosti pri prepoznavanju frazemov glede na materni jezik

5.5.2 Interpretacija rezultatov

5.5.2.1 Prva naloga

Povežite frazeme s sličicami, ki jih prikazujejo.

imeti dolge prste

imeti v malem prstu

imeti maslo na glavi

V prvi nalogi so morali anketiranci povezati frazeme z ustreznimi sličicami. Naloga je bila stoddostotno pravilno rešena, kar nas ne preseneča, saj od anketirancev ne zahteva razumevanja vseh frazemov. Dovolj je, da vejo enega in lahko pomen preostalih dveh kar ugibajo. Treba se je tudi zavedati, da so vsi frazemi v tej nalogi prekrivni z vsemi tremi jeziki.

5.5.2.2 Druga naloga

Frazemom dopišite glagole.

_____ v obraz komu kaj
srce _____ v hlače komu
_____ na živce komu
_____ ga na zob

Druga naloga je od anketirancev zahtevala, da so na črto napisali manjkajoči glagol frazema. 90 odstotkov vseh anketirancev je v prvi frazem, *povedati v obraz komu kaj*, pravilno zapisalo *povedati*, dva anketiranca pa na črto nista zapisala ničesar.

Največ težav v tej nalogi je predstavljal drugi frazem – *srce pade v hlače komu*. Samo devet anketirancev (43 odstotkov) je pravilno dopolnilo frazem, ostali so v večini pustili prazno, ali pa so zapisali glagola *nositi* in *želeti*.

Frazem *iti na živce* so vsi pravilno dokončali.

Pri zadnjem frazemu, *dati ga na zob*, so vsi napisali *vzeti*. To nas ne preseneča, ker je v vseh treh jezikih namesto glagola *dati* glagol *vzeti*, pomen tega frazema pa je drugačen kot v slovenščini. Frazem *uzeti/uzimati na zub koga* je ekvivalent slovenskemu frazemu *vzeti na piko koga/kaj*. Kot pravi prof. Fink v delu *Hrvatski frazeološki riječnik*, nimajo nobenega podobnega frazema, katerega denotativni pomen bi bil uživati alkohol.

5.5.2.3 Tretja naloga

Poiščite frazeme in jih nadomestite z nevtralnimi sopomenkami.

Gost kar naprej viha nos nad hrano.

Lucija mi je lani prav pošteno zmešala glavo.

Problema brezposelnosti ne bi smeli jemati z levo roko, ampak bi morali o njem resno razmišljati.

»Kaj pa jaz, gospod policist?« je vprašal Toni, potem ko se je prijatelj izognil kazni. »Boste tudi meni pogledali skozi prste?«

»Madonca, ta pa zna človeka spraviti ob živce,« je zagodrnjala Štefi, ko je odkorakala iz hiše.

Ker se ji je mudilo v službo, ji je vse letelo iz rok.

Par se je spoznal na zmenku na slepo, poročila pa sta se dve leti kasneje.

V razredu gremo drug drugemu na roko.

Pri tej zvezdnici mi je najbolj všeč to, da nima dlake na jeziku.

V tej vladi nihče za nikogar ne ne bi dal roke v ogenj.

Včeraj je predsednik vlade na soočanjih spretno žongliral z besedami.

Dejstvo, da so mučili živali, pa raje kar pometejo pod preprogo.

Na vprašanje, kdo so strici iz ozadja, predsednik ni hotel odgovoriti.

Tega, kaj je pravzaprav pranje denarja, nisem nikoli zares vedel, zdaj sem se pa malo pozanimal.

V zadnji, najobširnejši nalogi so morali anketiranci v stavku prepoznati frazeme in njihove pomene.

Spodaj v tabeli je za vsak frazem posebej navedena razlaga iz *Slovarja slovenskih frazemov* in najpogostejše nevtralne sopomenke, s katerimi so anketiranci zamenjali frazem v povedi.

	POMEN	NEVTRALNE SOPOMENKE
<i>vihati [svoj] nos [nad kom/čim]</i>	izražati nezadovoljstvo, nesoglašanje (SSF)	'ne biti navdušen' 'biti lačen'
<i>zmešati glavo komu</i>	povzročiti, da kdo nima urejenih, pravih misli, predstav (SSF)	'narediti težave komu' 'zmesti se zaradi koga'
<i>z levo roko</i>	1. z lahkoto, brez težav 2. manj zavzeto, manj resno, lahkotno (SSF)	'površno'
<i>pogledati skozi prste komu</i>	biti popustljiv, prizanesljiv do napak, pomanjkljivosti koga (SSF)	'oprostiti'
<i>spraviti koga ob živce</i>	narediti, doseči, da se razburi (SSF)	'nagajati' 'nervirati'
<i>leteti iz rok komu kaj</i>	biti neroden (LD)	'vse je padalo na tla' 'biti neroden' 'ne imeti časa'
<i>zmenek na slepo</i>	zmenek dveh neznancev (LD)	'zmenek, pred katerim se spoznaš na spletu'
<i>iti na roko komu</i>	delati za koga, kot želi, pomagati komu (SSF)	'pomagati drug drugemu'
<i>ne imeti dlake na jeziku</i>	odkrito, naravnost, brez olepševanja povedati svoje mnenje (SSF)	'povedati vse, kar si misliš'
<i>dati roko v ogenj za koga/kaj</i>	1. biti prepričan, da je kdo pošten, sposoben 2. biti prepričan, da je kaj kakovostno, resnično, zanesljivo (SSF)	'garantirati za koga' 'ne verjeti komu'
<i>žonglirati z besedami</i>	govoriti z dobrimi retoričnimi sposobnostmi (LD)	'povedati eno in isto' 'izogibati se resnici; ne

		odgovoriti na vprašanje' 'lepo, tekoče govoriti'
<i>pomesti pod preprogo kaj</i>	skriti, prikriti, ignorirati kaj praviloma negativnega; ne narediti česa, ne ukrepati (SSF)	'skriti kaj'
<i>strici iz ozadja</i>	ljudje, ki na prikrit način vplivajo na dogajanje (LD)	'skriti ljudje, ki držijo niti v rokah' 'tisti, ki je odgovoren'
<i>pranje denarja</i>	nezakonito pridobivanje denarja (LD)	'dobiti denar na nezakonit način' 'malverzacija'

Tabela 3: Rezultati tretje naloge

Frazema *vihati [svoj] nos [nad kom/čim]* nismo našli v nobenem slovarju hrvaščine, srbščine in makedonščine, a so ga anketiranci kljub temu znali razložiti. Dva sta zapisala, da frazem pomeni 'biti lačen', ena oseba pa ni zapisala ničesar.

Frazeme *zmešati komu glavo, z levo roko* in *pogledati skozi prste komu* poznata hrvaščina in srbščina, zato hrvaško in srbsko govoreči tečajniki z njim niso imeli težav. Prav tako so brez težav te frazeme razložili makedonsko govoreči, čeprav frazema *z levo roko* nismo našli v slovarju. Če ga makedonščina res nima (slovar je namreč iz leta 1999), lahko predvidevamo, da so si anketiranci pomagali s svojim znanjem hrvaščine ali srbščine.

Čeprav smo v vseh slovarjih našli frazem *spraviti koga ob živce*, ga niso vsi pravilno razložili. 76 odstotkov vseh anketirancev je frazem razložilo kot 'nervirati', preostalih 24 odstotkov pa kot 'nagajati', zadnjega sem upoštevala kot nepravilno razlago.

Frazem *leteti iz rok komu kaj* je prav tako zastopan v vseh treh jezikih, a tudi pomena tega frazema niso poznali vsi. Pravilno je odgovorilo 62 odstotkov vseh anketirancev. Pri razlagah pomena, kot sta na primer 'vse je padalo na tla' in 'ne imeti časa', predvidevamo, da so opisovali situacijo, v kateri se človeku nekam mudi in nima časa, hkrati pa je neroden in mu posledično vse leti iz rok. Ker mislimo, da ti dve razlagi pomena nista ustrezni, smo upoštevali samo razlago 'biti neroden'.

Novejši frazem *zmenek na slepo* smo našli samo v makedonskem slovarju. In čeprav ga ni v hrvaškem in srbskem, so vsi tečajniki vedeli, kaj pomeni. Frazem je seveda prevzet iz angleščine (*blind date*⁹) in tako kot smo ga mi prevzeli v slovenščino, so ga prevzeli tudi preostali jeziki, s katerimi primerjamo frazeme. Tujci so zapisali, da *zmenek na slepo* pomeni 'zmenek, pred katerim se spoznaš na spletu', izvedena spletna anketa, ki je bila namenjena samo maternim govorcem slovenščine, pa je pokazala, da ga Slovenci razumemo kot 'zmenek, na katerega gresta partnerja, ki se prej osebno še ne poznata in se prvič vidita, svoje kontakte pa sta dobila na družbenih omrežjih ali prek prijateljev'. Vidimo, da sta si definiciji precej podobni, torej se je pomen iz angleškega jezika dobro ohranil.

Frazema *iti na roko komu* in *ne imeti dlake na jeziku* jima nista delala težav pri razlaganju. Prvega so vsi prepoznali in razložili pravilno, pri drugem pa sta imela težave dva tečajnika (eden iz Srbije in eden iz Makedonije).

Frazem *dati roko v ogenj* so pravilno razložili vsi razen treh makedonsko govorečih tečajnikov, katerih skupna razlaga pomena je 'ne verjeti komu'.

29 odstotkov tečajnikov se je pomenu 'govoriti z dobrimi retoričnimi sposobnostmi' frazema *žonglirati z besedami*, tako smo ga definirali s pomočjo ankete, ki smo jo izvedli med Slovenci, najbolj približalo z razlago pomena kot 'lepo, tekoče govoriti'. 54 odstotkov tečajnikov je zapisalo 'izogibati se resnici' oz. 'ne odgovoriti na vprašanje', preostalih 17 odstotkov pa 'povedati eno in isto'.

Frazem *pomesti pod preprogo kaj* je v slovarju in tudi anketiranci niso imeli težav s prepoznavanjem in razumevanjem tega frazema.

Frazem *strici iz ozadja* je glede na definicijo, ki so jo oblikovali materni govorce slovenščine ('ljudje, ki na prikrit način vplivajo na dogajanje'), pravilo razložilo 14 odstotkov tečajnikov z razlago 'skriti ljudje, ki držijo niti v rokah'. Razlog za tako nizek odstotek je verjetno kulturno povezan, saj imamo v slovenščini frazem *stric iz Amerike* ('bogat in radodaren človek'), ki ga drugi jeziki nimajo. Delno prekriven je z makedonskim frazemom (*prijatelji v ozadju/v senci*).

---

⁹Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English: 'a meeting between two people who have not met each other before. The meeting is sometimes organized by their friends because they want them to develop a romantic relationship'

Zadnji frazem, *pranje denarja*, so vsi pravilno prepoznali in razložili, čeprav gre za novejši frazem.

5.6 HIPOTEZE

1. hipoteza: Stopnja razumevanja frazemov bo višja pri nalogi, v kateri so frazemi podani v sobesedilu, saj lahko iz njega lažje razberejo pomen frazema. Če pa je frazem podan samo v slovarski obliki, ga mora anketiranec zares dobro poznati in verjetno tudi dobro rabiti.
2. hipoteza: Anketiranci, ki govorijo hrvaščino in/ali srbščino, bodo boljši pri prepoznavanju in razumevanju frazemov, saj so skoraj vsi izbrani slovenski frazemi popolnoma prekrivni s hrvaškimi in srbskimi, medtem ko z makedonskimi v malo manjši meri.
3. hipoteza: Novejših frazemov ne bodo znali ustrezno razložiti.

5.7 UGOTOVITVE

5.7.1 Stopnja razumevanja frazemov glede na obliko frazema

Predvidevali smo, da bodo udeleženci tečajev uspešneje razumeli frazeme, ki so podani v sobesedilu. To lahko potrdimo, saj v spodnji tabeli vidimo, da so bili uspešnejši, ampak je razlika minimalna.

	uspešnost [%]
frazemi v kontekstu	81
slovarska oblika frazemov	79

Tabela 4: Odstotki razumevanja frazemov glede na obliko frazema

5.7.2 Prepoznavanje in razumevanje frazemov glede na prvi jezik anketiranca

Zanimalo nas je, ali se bodo pokazale razlike med rojenimi govorniki hrvaščine, srbščine in makedonščine. Predvidevali smo, da bodo materni govorniki makedonščine manj uspešni pri prepoznavanju in razumevanju frazemov. Hrvaško govoreči tečajniki so bili 83-odstotno

uspešni, srbsko govoreči 81-odstotno, makedonsko govoreči pa 79-odstotno. Hipotezo lahko potrdimo, se pa iz rezultatov vidi, da večjih razlik med njimi ni.

	uspešnost [%]
hrvaško govoreči	83
srbsko govoreči	81
makedonsko govoreči	79

Tabela 5: Odstotki razumevanja frazemov glede na prvi jezik anketiranca

5.7.3 Nerazumevanje novejših frazemov

K novejšim frazemom vključujemo naslednje: *zmenek na slepo*, *žonglirati z besedami*, *pomesti pod preprogo kaj*, *strici iz ozadja* in *pranje denarja*.

Analiza je pokazala različne rezultate. S frazemi *zmenek na slepo*, *pomesti pod preprogo kaj* in *pranje denarja* anketiranci niso imeli nobenih težav, saj so jih vsi pravilno prepoznali in razložili. Vsi frazemi so prekrivni s slovenščino, čeprav ni vseh zabeleženih v tujih frazeoloških slovarjih.

Največ težav v celotni anketi pa so imeli s frazemoma *žonglirati z besedami* in *strici iz ozadja*. Vsi so ju pravilno prepoznali, a samo 29 odstotkov jih je vedelo pravičen pomen prvega in 14 odstotkov pravičen pomen drugega frazema.

	uspešnost [%]
<i>zmenek na slepo</i>	100
<i>žonglirati z besedami</i>	29
<i>pomesti pod preprogo kaj</i>	100
<i>strici iz ozadja</i>	14
<i>pranje denarja</i>	100

Tabela 6: Odstotki razumevanja novejših frazemov

5.8 KOMENTARJI ANKETIRANCEV

Na zadnji strani ankete je anketirance čakalo še eno vprašanje, in sicer na kakšen način so skušali razumeti pomen frazema, če ga prej še niso poznali. Vsi, ki so odgovorili na to vprašanje, teh je bilo 71 odstotkov, so zapisali, da so si pomagali s sobesedilom, s kontekstom, z logiko.

Sklepamo lahko, da se je frazeme drugega/tujega jezika smiselno učiti z zadostnim sobesedilom, če želimo, da se jih bodo udeleženci tečaja kar najbolje zapomnili in rabili. To tudi bolj ali manj uspešno poskuša učbenik *Slovenska beseda v živo 2*. Frazemi, ki se pojavijo v učbeniku, so nekajkrat zapisani v slovarski obliki, nekajkrat v povedih in nekajkrat z zadostnim sobesedilom. Učeči se lahko svoje pravilno razumevanje frazemov utrjuje s pomočjo delovnega zvezka *Slovenska beseda v živo 2*, v katerem so naloge različnih vrst, med drugim tudi naloge, ki prikazujejo realne situacije rabe frazemov.

6 Zaključek

V teoretičnem delu diplome smo najprej utemeljili frazeologijo in našli njene poimenovalne enote. Našteli in opisali smo tudi značilnosti frazema. Za tem smo na kratko prikazali načine učenja frazeologije na tečajih slovenščine kot drugi/tuji jezik, temu pa je sledil pregled frazeološkega dela učbenika *Slovenska beseda v živo 2*.

V praktičnem delu diplome smo izvedli dve anketi. Eno smo izvedli med maternimi govorniki slovenščine, da smo lahko lažje definirali novejša frazeme, katerih definicije (še) ni v *Slovenskem frazeološkem slovarju*. Drugo anketno raziskavo, v kateri so prostovoljno in anonimno sodelovali udeleženci tečaja slovenščine kot drugi/tuji jezik, pa smo izvedli na Zavodu ŠOLT. V raziskavi so sodelovali študenti, ki prihajajo iz držav nekdanje Jugoslavije. Osredotočili smo se na njihovo prepoznavanje in razumevanje starejših in novejših slovenskih frazemov.

Najpomembnejše ugotovitve in napotki za nadaljnje raziskovanje so sledeči:

Tečajniki so bili uspešnejši pri reševanju nalog, v katerih so bili frazemi podani v sobesedilu, manj uspešni pa so bili pri nalogi, v kateri so bili frazemi podani slovarski obliki, vendar večjih odstopanj ni.

Udeleženci, katerih materni jezik je makedonščina, so bili manj uspešni kot tisti, katerih materni jezik sta hrvaščina ali srbščina, vendar se je treba zavedati, da večjih razlik med njimi ni. Čeprav smo imeli udeležence iz petih držav, se je izkazalo, da so bili samo trije materni jeziki. Za natančnejše rezultate analize bi bilo treba zajeti tudi materne govorce ostalih jezikov, ki se govorijo na območju nekdanje Jugoslavije.

Novejše frazeme, ki so prekrivni z njihovimi maternimi jeziki in ki smo jih prevzeli iz angleščine, anketiranci dobro poznajo in jih razumejo. Novejše slovenske frazeme, ki niso prekrivni, medtem bolj ali manj prepoznajo, a jih ne razumejo.

Imeli smo možnost, da smo v analizo zajeli le študente. Predlagamo, da se k sodelovanju povabi tudi mlajše in starejše udeležence tečajev slovenščine kot drugega/tujega jezika iz držav nekdanje Jugoslavije, da se naredi celostna analiza (ne)prekrivnosti in razumevanja frazemov.

Poučevanje frazeologije je kar težko delo, predvidevamo pa, da je še težje učenje frazemov v tujem jeziku. Frazeologiji je treba nameniti dovolj časa, pri čemer ne smemo skopariti s primeri dejanske rabe. Samo tako bo lahko učeči se razumel, kaj pomeni, če *si s frazeologijo na ti*.

7 Literatura

BABIČ, Saša (2008): *Minimalni frazemi v slovenščini*. Jezik in slovstvo, letnik 53, številka 2. Slavistično društvo Slovenije.

FERBEŽAR, Ina (1997): *Jezikovno testiranje na tečajih slovenščine kot drugega/tujega jezika: (teoretični okvir: prva spoznanja)*. Jezik in slovstvo, letnik 42, številka 7. Slavistično društvo Slovenije.

JAKOP, Nataša (2005): *Pragmatična frazeologija*. Zbirka Linguistica et philologica 14. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

KRŽIŠNIK, Erika (1994): *Pouk slovenščine malo drugače*. Trzin: Založba Different.

KRŽIŠNIK, Erika (1994): *Slovenski glagolski frazemi: ob primeru glagolov govorjenja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

KRŽIŠNIK, Erika (1998): *Frazeologija pri pouku slovenščine kot tujega jezika*. Skripta 2. Zbornik za učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani. 27–45.

KRŽIŠNIK, Erika (2010): *Idiomatska beseda ali frazeološka enota*. Slavistična revija, letnik 58/2010, številka 1, januar–marec. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

RIGLER ŠILC, Katarina (2008): *Frazeologija pri učenju in poučevanju slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

TOPORIŠIČ, Jože (1973/74): *K izrazju in tipologiji slovenske frazeologije*. Jezik in slovstvo, letnik XIX, številka 8. Ljubljana. 273–279.

8 Viri

BIZJAK KONČAR, Aleksandra, SNOJ Marko idr. (2013): *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

English-English dictionary. Cambridge Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org>.

Fran, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Različica 4.1., 25. 5. 2017. URL: <http://www.fran.si>.

KEBER, Janez (2011): *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

KONESKI, Kiril (1999): *ДИГИТАЛЕН РЕЧНИК НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК*. Prosvetno delo. URL: <http://www.makedonski.info>.

MARKOVIČ, Andreja, ŠKAPIN, Danuša, KNEZ, Mihaela, ŠOBA, Nina (2004): *Slovenska beseda v živo 2: učbenik za nadaljevalni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

MATEŠIĆ, Josip (1982): *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: IRO »Školska knjiga«.

MENAC, Antica, FINK ARSOVSKI, Željka, VENTURIN, Radomir (2014): *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, 7th edition.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014). Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in avtorji.

Zavod Jezikovni center Glosa: *Frazeološki slovar*. URL: <http://www.frazemi.com>.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 20. 9. 2017

Barbara Skaza